

Tři králové

na Drajborně

Tři králové na Drajborně aneb Drei Könige am Dreibern

Studnice u Jívky, řečená Drajborna, je malá osada, která leží jižně pod Teplickými skalami a vrchem Čáp. Obec se nachází v nadmořské výšce 539 metrů. Ze správního hlediska je začleněna pod obecní úřad v Jívce. První zmínka o obci je z roku 1542. Pojmenovaná byla podle tří silných pramenů studené vody v jejím okolí. Až do roku 1849 patřila Studnice k církevnímu panství Skály. Po zániku panství byla přičleněna k broumovskému okresu, od roku 1960 k trutnovskému. Největší rozmach zažila obec od poloviny 19. do poloviny 20. století. Žili zde obyvatelé převážně německé národnosti. V současné době se jedná především o vzorně udržovanou osadu chalupářů.

Na hranici pozemku chalupy manželů Rejholdových, kterou koupili na Drajborně v roce 2012, stálo torzo pomníku v neobarokním slohu s iniciálami PET.VOLKE a letopočtem 1850. Už tehdy se noví majitelé začali zajímat o historii objektu. Při rekonstrukci chalupy a z dostupných písemností bylo zjištěno, že dům z roku 1833 vlastnila rodina Jaklových. Ta v roce 1850 nechala vytvořit a umístit pomník Tří králů v jeho blízkosti.

„Z vyprávění potomků původních majitelů domu, kteří nás osobně navštívili loni, vyplývá, že příběh rodiny končí na Drajborně v poválečném období. Potvrdili také původní název sousoší – Tři králové. Bohužel neexistuje žádný odborný písemný záznam o pomníku, pouze několik kuriózních a zajisté zcela „pravdivých“ historek. „Pobavila mě historka o opilém zaměstnanci JZD, který v místě pomníku havaroval, způsobil jeho pád a destrukci soch,“ připomíná jednu z nich nynější majitel domu.

Z iniciativy starosty Jívky – Verněřovice došlo v roce 1996 ke vztyčení podstavce pomníku na nových základech. Sochy, stále těžce poničené, setrvaly na různých místech Drajborny v naději, že budou později opraveny a zrestaurovány. Do září roku 2014 byly předběžně identifikovány místa pouze dvou soch, třetí byla získána na jaře roku 2015.

První socha – Kašpar – se nacházela u vlakové zastávky v obci Bohdašín zabetonována v pilíři zídky v zahradě drážního domku. Melichar byl nalezen v jedné chalupě, jejíž rodina dlouhá léta říkala soše Karel. „Bezhlavý král měl dočasnou, podomácky vyrobenou hlavu v mayské stylizaci, kterou nakonec akademický sochař Milan Vácha opravil na keltskou“ vrací se do nedávné minulosti Roman Rejhold. Třetí socha – Baltazar – byla dlouho nezvěstná a ještě na jaře roku 2015 se uvažovalo o vytvoření kopie. Problém byl však v dobové fotografii, kde byla socha v zákrytu a nebylo tedy možné kopii podle snímku vytvořit.

V květnu roku 2015, kdy Roman se svou ženou Petrou popíjel bezstarostně víno v zapadlé kavárně na Rue Lepic v Paříži, mu nečekaně zazvonil telefon. Kamarád z České Skalice mu sdělil, že třetí socha z pomníku byla nalezena na Drajborně, zabetonovaná ve sklepě jedné z chalup. „Socha byla vsazená v hromadě betonu a přibetonovaná zády ke zdi. Chyběla ji tvář, z hlavy měla pouze korunu, našel se i fragment kolena jedné nohy. Socha byla prasklá a měla ulomenou ruku,“ popisuje její neutěšený stav Rejhold. Sochy ale byly na světě, a to je podstatné. V této souvislosti je nutné podotknout, že všichni „původní“ majitelé byli se záměrem rekonstrukce pomníku seznámeni a sochy k tomuto účelu ochotně poskytli.

Sochař Milan Vácha z Prahy 13. září roku 2014 navrhl svému příteli, malíři Karlu Štěpánkovi, který má na Drajborně chalupu, že by se restaurace soch ujal. Tři králové – Kašpar, Melichar a Baltazar byly 21. června 2015 v různém stádiu poškozeny převezeny do Váchova ateliéru v Praze. Umělec se pustil do práce a výsledek jeho restaurátorského snažení jsou tři krásně zrestaurované sochy. Ukázalo se, že snaha o nalezení původních soch nebyla marná a nyní nezbývá než věřit, že znovuzrození Tří králové budou zdobit Drajbornu ještě další dlouhá léta.

Hynek Šnajdar

Legenda tříkrálová

Tři králové či tři mudrci jsou biblické postavy, které se účastnily adorace nově narozeného Spasitele, malého Ježíše v Betlémě. Tato scéna, Klanění tří králů, patří mezi hojně zobrazované křesťanské náměty. Přestože je vyobrazována nejčastěji, existují i scény z celého cyklu o třech králích, v Byzanci rozšířeného až na 84 výjevů. Můžeme se tak setkat se zobrazením Jízdy tří králů do Jeruzaléma, Tří králů před Herodem či Snu tří králů.

Podle legendy sledovali mudrci hvězdu, která je měla dovést ke králi Židů.

Na nejranějších zpodobněních jsou oblečeni do rouch, s typickou čapkou kuželovitého tvaru či v jiných orientálních oděvech. Přestože Matouš neudává jejich počet – na některých starokřesťanských sarkofázích jsou vyobrazeni čtyři či je jich dokonce dvanáct – v pátém století se ustálil na třech. Jména tří králů se objevují až kolem roku 500, kdy je uvádí tzv. Zlatá legenda (Legenda Aurea) v hebrejštině, řečtině a latině

Kult svatých Tří králů se v západní Evropě rozvíjel zejména poté, co byly u Milána roku 1164 objeveny jejich údajné kosterní ostatky, které byly Fridrichem Barbarossou převezeny do Kolína nad Rýnem, kde jsou v místním dómu uloženy dodnes. Tři králové jsou patrony poutníků, hříšníků, Kolína nad Rýnem a ochránci před nečasem.

Kateřina Štroblová

Albrecht Dürer: Klanění tří králů, 1501–1502, dřvořez, Albertina, Vídeň

Fra Angelico: Klanění tří králů, 1433–34, tempera na dřevě, Museo Diocesano, Cortona

Letopočet u písmen C+M+B

znamená počátek roku, neboť v době před zavedením juliánského kalendáře začínal rok i 5. a 6. ledna a spojován byl se svátkem boha Aiona. Jde tedy o ohlas pohanského obřadu, který měl chránit dům před demony.

Z odborných zdrojů obřad boha Aiona, mohl představovat personifikaci času či nekonečného času.

Je zobrazován s okřídleným lidským tělem, s hlavou lva a je obtočen hadem, který stoupá nad jeho hlavu. Byl uctíván jako nekonečný čas a dlouhé tvořivé trvání. Je také slunečním bohem. Lev je zvěrokruhovým znamením, ve kterém je slunce v létě, zatímco had symbolizuje zimu nebo vlhký čas. Takže Aion, bůh se lví hlavou a hadem kolem svého těla, opět představuje sjednocení protikladů, světla a tmy, mužského a ženského, tvoření a ničení. Tento bůh je zobrazován se zkříženými pažemi a v každé ruce drží klíč. Je duchovním otcem sv. Petra, protože ten také drží klíče. Klíče, které drží Aion, jsou klíče k minulosti a budoucnosti.

Roman Rejhold

Starověké tajemné kultury jsou vždy spojeny s božstvy, která mají ráz duševních průvodců. Některá z těchto božstev jsou vybavena klíči podsvětí, poněvadž jako strážci dveří hlídají sestup zasvěcených a byli považováni jako vůdci k mystériím.

Tři králové jsou patrony poutníků, hříšníků, Drajborny a ochránci před nečasem

Liturgické texty označují tento den jako svátek Zjevení Páně. Jeho spojení se Třemi králi je pozdějšího původu a je svou podstatou lidové. V evangeliu sv. Matouše čteme: „Když se narodil Ježíš v Judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci (mágové) od východu se objevili v Jeruzalémě... Vešli do domu, padli na zem, klaněli se mu a obětovali přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu.“ Proto počet králů mohl být pravděpodobně odvozen ze tří darů.

Známé zkratky jmen Kašpar (Caspar), Melichar a Baltazar – C+M+B, jsou psané spolu s datem svčenu křídou na dveře. Obecně šlo o obchůzku duchovního doprovázeného ministranty, často i kostelníkem, učitelem a žáky, která měla od třicetileté války stejnou podobu. S modlitbou a zpěvem se dům vykuřoval kadidlem a vykropoval svčenu vodou, na dveře či rám nad nimi se psala písmena K+M+B a datum. Později se v některých vsích ujal této povinnosti kantor, který za ni dostával výslužku, jak je zaznamenáno již roku 1668 ze zaječické tvrže. Pamětníci vzpomínají, že prý přání často oddrmolil a písmena zběžně načrtl, neboť věděl, že mu hospodář velkou výslužku nedá. Zato tam, kde předpokládal dobrou odměnu, písmena pečlivě kreslil, křížek, větvičky a jiné ozdoby přimaloval.

Při koledě se někdy rozdávaly „tříkrálové lístky“. Šlo o poutní svaté obrázky zobrazující sv. Tři krále. O jejich rozdávání se píše koncem 18. století v pamětech rytíře Jana Jeníka z Bratřic.

C * M * B

CHLAPCI PŘESTROJENÍ ZA TŘI KRALE (ZE SLEZSKA)

Divadelní hry o narození Krista a příchodu Tří králů hráli v barokní době žáci jezuitských kolejí. Tyto hry byly pro svoji výpravnost mezi prostým lidem oblíbené. Některé verše převzali malí koledníci, kteří obcházeli domy a recitovali různá přání. Proto měla tříkrálová koleda i herecké prvky.

„My tři králové jdeme k vám, štěstí, zdraví přejeme vám. Štěstí zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka. Dá-leko-li cesta vaše? Do Betléma mysl naše. Copak ty tam černej vzadu vystrkuješ na nás bradu. Aj, já nejsem černej, jsem jen od slunce opálenej. Slunce jest toho příčina, že je má tvář opálena. Kdybys na slunce nechodil, nebyl by ses opálil. Slunce je drahé kamení, a to od Krista narození.“

Tři králové chodívali sami, původně je představovali mladíci, později děti. Masky byly jednoduché – papírová koruna, vousy z koudele nebo vaty, místo krásného roucha dlouhá bílá košile přepásaná provazem, červeným šátkem nebo stuhou. A pochopitelně začerněné tváře třetího krále. Na severní Moravě, v kopcovitých krajinách, kde se choval dobytek, chodívali se Třemi králi ještě pastýři, pastuchové. V Orlických a Jestřebích horách je doprovázeli dva sluhové, zvaní lauffři.

Ráno v den Tří králů, ještě před východem slunce, se mladé dívky omývaly sněhem, což prý zaručovalo bělostnou pleť. Pokud se někdo dokázal ponořit do ledové vody, měl během roku zajištěno pevné zdraví. Napití svčenu vody chránilo podle lidové víry před nemocemi.

Svátkem sv. Tří králů se končil cyklus vánočních svátků. Toho dne se obvykle odstrojoval vánoční stromeček, v některých krajích ho však nechávali spolu s betlémem až do Hromnic.

Šárka Váchová

